

INVALIDILIITTO RY**LAUSUNTO**

16.3.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo
kirjaamo@stm.fi

Asia: Lausuntopyyntö hallituksen esityksen laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta, täydentämisestä (sertifiointi)

Viite: STM057:00/2016

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edustaa 149 jäsenyhdistyksensä kautta 30 000 fyysisesti vammaista ja toimintarajoitteista suomalaista. Toiminta-ajatuksensa mukaisesti Invalidiliitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten tai toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää.

Vaativaksi sosiaalihuoltoa tuottavaksi palveluuyksiköksi tulee määritellä myös ympärivuorokautisia sosiaalipalveluita tuottavat palveluuyksiköt

Esitysluonnoksessa 3 § määritelmät ehdotetaan pykäliin 6 ja 7 kohtiin lisättäviksi sairaalan ja vaativan sosiaalihuoltoa tuottavan palveluuyksikön määritelmät. Invalidiliitto pitää määritelmiä tarpeellisina, jotta ehdotetun lain 16 §:n 2 momentin mukaisen pakollisen ennakotarkastuksen korvaava palvelun laadun varmistava sertifiointi voidaan kohdentaa tarkoituksenmukaisesti.

3 §:n 7 kohdassa määriteltäisiin vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluuyksikön käsite. Esityksen mukaisesti vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavassa palveluuyksikössä tuotettavat palvelut edellyttäisivät niissä olevalta henkilöstöltä ammatillisen peruskoulutuksen lisäksi jatko-, täydennys- tai lisäkoulutusta laaja-alaisen erityisosaamisen varmistamiseksi. Invalidiliitto pitää tätä hyvänä. Tämän lisäksi olisi kuitenkin tarpeellista säätää vaativaksi sosiaalihuoltoa tuottavaksi palveluuyksiköksi myös ne sosiaalipalvelujen tuottajat, jotka jatkuvasti tuottavat ympärivuorokautisia

sosiaalipalveluja. Tätä on pidettävä tarkoituksenmukaisena toiminnan asianmukaisen tason varmistamiseksi ja ympärivuorokautisessa hoidossa olevien asiakkaiden aseman ja oikeuksien turvaamiseksi. Ympärivuorokautisessa hoidossa on useimmiten toisen henkilön antaman avun, tuen tai valvonnasta riippuvaisia eritavoin vammaisia henkilöitä, vanhuksia ja lapsia. Nämä asiakasryhmät ovat tästä johtuen usein hyvin haavoittuvaisia riippuvuussuhteesta johtuen, eivätkä aina kykene itse riittävästi ilmaisemaan tahtoaan ja tarpeitaan. Sen takia erityisesti edellä mainituille ryhmille annettavien sosiaalipalvelujen toimintaedellytysten ennakkovalvonta on tärkeää jo ennen toiminnan aloittamista, jotta sosiaalihuollon asiakkaiden edut, hoito ja huollon laatu voidaan turvata

Palvelurakennemuutos merkitsee erilaisten avohoidon sekä laitos- ja avohuollon välimaastossa toimivien palveluyksiköiden lisääntymistä ja lisää myös erikokoisten ja erilaisten yksityistä toimintaa näillä aloilla. Näin myös tuottajalain mahdollistaminen alihankintasopimusten kautta, minkä näkökulmasta ennakkollinen asiakkaiden oikeuksien valvonta tässä ryhmässä on erityisen välttämätön. Palvelutuotantorakenne ja rahoitus edellyttävät myös ohjauksessa ja valvonnassa uudenlaista lähestymistapaa.

Kulttuurin moninaistuminen ja tarpeiden eriytyminen tuottavat uudenlaisia haasteita sosiaalipalveluiden järjestämiselle. Ihmisten tarpeet suuntautuvat entistä yksilöllisempiin, räätälöityihin palveluihin. Asiakkaiden erityistarpeiden huomioon ottaminen merkitsee entistä suurempaa tarvetta palvelujen laadun ja joustavuuden kehittämiseen, mutta samalla myös näiden lainmukaisuuden valvontaan. Yksityistäminen johtaa osittain siihen, että viranomaisilla on vähemmän mahdollisuuksia valvoa asiakkaan edun ja oikeusturvan toteutumista. Vakavistakin haitoista ja epäkohdista ei aina tule tietoa. Viranomaisten valvonnalla on jatkuvaluonteisista palveluista täysin riippuvaisille vammaisille ihmisille ja vanhuksille erityinen ennaltaehkäisevä ja palvelun laatuun ja toteuttamiseen liittyvä suuri merkitys.

Valvonnan välttämättömyys sen ennaltaehkäisevästä ja perusoikeuksia sosiaalihuollon jatkuvien palveluiden turvaamisen näkökulmasta ympärivuorokautisesti tuotettavissa palveluissa, on tiedostettava. Ympärivuorokautisesti järjestettävissä sosiaalipalveluissa on pääsääntöisesti kysymys jatkuvaluonteisesti välttämättömistä päivittäistoimintoja turvaavien palvelujen tuottamisesta henkilöille, joilla itsellään on vain vähän tai ei laisinkaan edellytyksiä pitää huolta oikeuksistaan. Ennakollinen valvonta on näin ollen välttämätöntä. Tarvetta lisää myös sosiaalihuollon palveluiden puitelakiluonteisuus ja toimeenpanevalla viranomaisella ja eri toimijoille jäävä suhteellisen laaja harkintavalta järjestää ja tuottaa perusoikeuksiinkin kuuluvaa välttämätöntä huolenpitoa.

Perusoikeuksien merkitys on huomioitava sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisessa, mutta myös niiden ennakollisessa valvonnassa. Sosiaalipalvelujen valvonnan kannalta tärkeitä säännöksiä perusoikeuksista ovat myös ihmisten yhdenvertaisuutta koskeva säännös (6 §), henkilökohtaista vapautta, koskemattomuutta ja turvallisuutta koskeva säännös (7 §) ja yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan suoja koskeva säännös (10 §).

Sertifiointissa on huomioitava asiakkaiden itsenäisen liikkumisen varmistaminen

Invalidiliitto toteaa, että 16 §:n ehdotettu ennakkotarkastus on kannatettava. Korostamme kuitenkin, että ennakkotarkastus tulee tehdä aina ennen palveluyksikön rekisteriin merkitsemistä. Ennakkotarkastuksella on valvonnan ohella palveluntuottajaa ohjaava merkitys. Näin palveluntuottaja saa varmuuden, että toimintaympäristö sekä toiminnassa tarvittavat laitteet ovat sopivia ja turvallisia niitä käyttäville asiakkaille.

Invalidiliitto pitää hyvänä 16 a §:n ehdotettua laadun varmistamisessa sertifiointimenettelyä. Tärkeää on tässä yhteydessä huomioida asiakas- ja potilasturvallisuus sekä asiakkaiden ja potilaiden itsenäisen liikkumisen varmistaminen. Sertifiointi ei saa poistaa ennakkotarkastusta arvioitaessa palveluun käytettävien tilojen turvallisuutta ja esteetöntä liikkumista.

Tuottamislain ulkopuolelle on säädettävä myös vammaispalvelulain henkilökohtainen apu työnantajamallilla järjestettynä.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisesta sen 2 § soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön todetaan sen 3 momentissa, että lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi lisäksi omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitetun omaishoidon sekä perhehoitolaissa (263/2015) tarkoitetun perhehoidon toteuttaminen. Jotta uusi tuotantorakenne mahdollistaisi ja tukisi myös aineellisen lainsäädännön palveluita, eikä estäisi niiden toteutumista vammaispalvelulain näkökulmasta, on soveltamisalan ulkopuolelle säädettävä myös vammaispalvelulain mukainen ns. työnantajamalliin perustuva henkilökohtainen apu. Tässä järjestämistavassa vaikeavammainen henkilö toimii yksityisenä työnantajana vastaten työnantaja-asemansa perusteella henkilökohtaisen avun järjestämisestä itselleen, saadessaan välttämättömiin palkkauksesta aiheutuviin kustannuksiin korvauksen kunnalta. Näissä tilanteissa rekisteröinti tuottajalain perusteella ei ole mahdollista.

Invalidiliitto vaatii, että tuottamislain soveltamisalaa koskevaan 2 § ja sen suhde muuhun lainsäädäntöön nimenomaisesti mainitaan, että lain soveltamisalan ulkopuolelle on säädettävä myös lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (981/2008) tarkoitettu vaikeavammaisen henkilökohtainen apu silloin, kun se on järjestetty vammaispalvelulain 8 d §:n 2 momentin 1 kohdan ns. työnantajamallilla korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen

avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut.

Helsingissä 16. maaliskuuta 2017

Invalidiliitto ry

Petri Pohjonen

pääjohtaja

Laura Andersson

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja;

Elina Nieminen, lakimies, elina.nieminen@invalidiliitto.fi